

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díjaszáz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-knál 70 kr. bélyegdíj 30 kr.; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Kérelem és köszönet.

A helybeli előfizetőket, kik még hátrányban vannak, kérem, legyenek szivesek a 2. félévi előfizetést Telegdi K. Lajos, vagy ifj. Csáthy Károly könyvkiadó uraknál teljesíteni, kik azt nyugtázni fogják.

Dr. Márk Ferencz ur, ki távollétem alatt 6 szám kiállítása körül sikeresen fáradozott, fogadja kitaró buzgó segélyeért hő köszönetemet, valamint azok is, Ritter, Veritás stb. urak, kik munkáikkal járultak szellemi támogatóul.

Debreczenben, 1877. aug. 2.

Szerkesztő.

Brit és külföldi bibliatársulat.

(British and foreign Bible society.)

Ezen társulat, mely hazánkban közönségesen „Angol bibliaterjesztő társaság“ neve alatt ismert, és a melynek köszönhetjük, hogy a könyvek könyve nálunk is oly felette jutányosan, mondhatni ajándékképpen megszerezhető, működéséről koronként bocsát ki tudósítást. Ily tudósítás a többek között az is, melyet idős Millard Eduárd ur legközelebb bocsátott közre, és a melyet érdekes voltánál fogva méltónak tartok magyar fordításban a t. olvasó közönségnek egész kiterjedésében bemutatni.

Mielőtt azonban ezt tennem, legyen szabad rövid ismertetésül a következőket fölemlítenem

A társulat székhelye London; ott van a központi bizottság, mely a társulat ügyeit vezeti és ott tartatik annak évi közgyűlése is. Az egész föld kerekégre kiterjedő működése főbb pontjain igazgató-ügynököket tart, kik a számukra kijelölt területen a bibliaterjesztés ügyeit vezetik, a biblia nyomtatásáról intézkednek, a hatáskörükbe eső bibliatelepekre, ügynökökre és vándorárusokra felügyelnek, a központi bizottsággal közvetlen összeköttetésben állanak és annak koronként számolnak.

Egy ily igazgató a Bécsben (Elisabethstrasse, 6.) lakó, fentebb említett Millard Eduárd ur is, ki úgy buzgó

tevékenységénél, mint különösen hazai egyházunk iránti érdekeltségénél fogva nálunk már eléggé ismert jó hangzásu névvel bir. Az ő hatásköre a bibliaterjesztés ügyében kihat Magyarországra, Ausztria tartományaira, Lengyelországra, Szerbiára és Romániára; a felügyelése alatt álló bibliatelepek pedig vannak: Bécsben, Prágában, Triesztben, Budapesten, Kolozsvártt, Lembergben, Varsóban, Belgrádban, Bukarestben, Jassziban és Galaczbán.

Az ő legközelebbi tudósítása már, melyet a bibliatársulat működéséről kibocsátott, így hangzik:

„Ez a társulat 1804-ben oly czélből alapított, hogy Isten igéjének az egész világon terjesztője legyen. Többet, mint nyolcz millió font sterlinget adott már ki az utolsó 70 év alatt a szentirat fordítására, nyomtatására és terjesztésére; és a Biblia vagy annak egyes része több mint 79 millió példányban jött forgalomba raktáraiból, még pedig 200-nál többféle nyelven és nyelvjáráson.

Az egész földkerekségen alig van már némi jelentőséggel biró tartomány, mely ezen társulat befolyását ne érezte volna. Mert az nemcsak ügynököket, levelezőket, vándorárusokat és raktárakat tart Európa minden részeiben; hanem egyszersmind támogat minden nagyobb missió-társulatot, a föld legtávolabbi népeinél is. Szirusok és persák, iudusok és chinaiak, abissziniak és kafferek, Madagaskár, Uj-Zéland és a délitenger szigetlakói és sok más népek jutottak már ezen társulat segélye mellett a helyzetbe, hogy Isten nagy dolgait saját nyelvökön hallhatják. Bármely hitfelekezetű ker. ügybaráttól szivesen vétetik a társulat céljához való anyagi hozzájárulás, arra nézve pedig még föl is kerestetik, hogy annak áldásában részesüljön. Iskolák és kórházak, tömlőczök és javítóintézetek, vasuti állomások és szállodák, szárazföldi és hajós seregek mind bizonyoságot tehetnek, mennyire részesültek ezen társulat jótékonyágában. Szegények, szükölködők, sőt vakok igényei iránt is mindig figyelemmel van ezen társulat. A politikai és társadalmi mozgalmak, kivándorlások, világtárlatok, háborúk és országos csapások ezen társulatra nézve megannyi felhívó alkalmak, hogy Isten igéjét, minden erőmegfeszítéssel, ezen utakon is terjeszsze.

A társulat, míg egyrésről a szentiratnak bevett kiadásait, a hol csak lehető, terjeszti, másrésről az újabb fordítások létesítését is pénzzel és könyvekkel támogatja, szigoru elővigyázattal lévén az iránt, hogy azok általában megfelelő pontosságuk legyenek. Ilyen módon már a bibliának, vagy egyes részeinek kétszáznál több fordítása eszközöltetett, abból több oly nyelveken is, melyek még irói nyelvek nem valának.

Maga egyedül a londoni raktár naponkint egyremásra majdnem ötezer kötetet küldöz szét, a különböző külföldi raktárak pedig összevéve még többet. Nyomdákat a társulat foglalkoztat nemcsak Londonban, Oxfordban és Cambridgeben, hanem Páris, Brüsszel, Amsterdám, Berlin, Bécs, Budapest, Róma, Madrid, Lisszabon, Kopenhága, Stockholm, Sz.-Pétervár, Konstantinápoly, Beirut, Bombay, Madrasz, Kalkutta, Schangai, Fokváros, Szidney városokban és tevékenységének más egyéb központjain.

Az Uré legyen egyedül a dicsőség!

Millard urnak ezen tudósításához még a következő érdekes statisztikai adatok csatolvák :

1. Az egész bibliának vagy egyes részeinek a társulat megalapításakor (1804) fordítása volt mintegy 50.
2. A társulat által 1876-ig eszközölt vagy támogatott fordítások száma 216.
3. A létező fordítások összes sz. pedig 1876-ban 302.
4. A társulat által elterjesztett biblia-példányok száma
 - a) a négy első évben : 81,157; b) 1876-ban : 2.670,742;
 - c) kezdettől fogva pedig : 79.103,465.
5. A társulat bevétele volt 1876-ban 2.483,736 frt.
Kiadása volt 1876-ban 2.548,896 frt.
Összes kiadása pedig 1804—1876. 97.867,476 frt.
Közli Filó Lajos.

* * *

Adalékul szolgáljon még következő néhány sor. Edinburghból visszatértem idején alkalmam volt meg szemlélni Londonban „Viktória királyné“ nevű utcán 146-ik szám alatt fekvő remek palotáját a nagy Biblia Társaságnak, ott áll a lépcsőház főfalán egy szép olajfestmény ábrázolván Luthert, az ifju ágostonos barátot, midőn először tanulmányozta a bibliát melyben feküdt Merle szerint „elrejtve a reformáció.“ E képpel szemben nyílik az izléssel rendezett bibliatársulati központi könyvtár, benne számos magyar biblia is. E könyvtár tartható a bibliákra vonatkozólag leggazdagabbnak a világon. Finch Károly külföldi titkár, és tiszteletes Wright W. könyvtárnok urak szívessege folytán volt alkalmam 3 napig dolgozni a könyvtár czélszerű helyiségében, s a magyar biblia történelmére vonatkozólag 1812—1866. évekről néhány adatot gyűjtenem. Itt láttam, hogy 1812-ben Pozsonyban megalakított az első „magyar biblia társulat“ (Hungarian Bible

Institution) öt pozsonyi tanár kezdeményezése által, előbb Zay báróné, majd báró Jeszenák János védnökségök alatt, az angol biblia társaság adván alapító segélyül 5000 forintot. E nemes czélú társulat 1818-ban a kormány által elnyomatott. Itt volna az idő, hogy a most már szabadon lihegő magyar prot. egyház nyomába keljen bátor elődei- nek s alapítsa meg ujlag a magyar biblia társaságot, milyen minden más prot. nemzet kebelében van, csak a magyar hiányzik a szép koszoruból.

Idősb Millard Ede ur 1850-ben bizatott meg a nagy angol társaság által főügynökül, hogy kezdje meg a forradalom által megszakadt bibliaterjesztést hazánkban. Ekkor érintkezett ő hazánkkal legelőbb. 18 hó alatt 36 ezer bibliánál többet hozott ő forgalomba, az osztrák kormány azonban betiltotta a további működést s Ausztria-Magyarországból Millardnak s embereinek távozni kellett, az összes biblia raktárt, 58,000 példányt, csendőrök kísérték ki a birodalom határán s az „igérő mező“ elhagyatott 1852-ben, Millard Breslauba volt kénytelen kivonulni. Az angol társulatot kitiltó s így a bibliaterjesztést akadályozó kormányi rendelet 1852. febr. 20. kelt. — Hosszas szünet és fáradozás után 1864. nov. 14. nyilhatott meg Ausztria és hazánk a bibliaterjesztés előtt, Bécsben, Pesten, Prágában 3 főraktár nyitvatván meg, s az első 6 hó alatt magyar földön 14,135 biblia hozatott forgalomba.

Azóta a derék Millard, kit már fia ifju Millard is segél, páratlan buzgó tevékenységet fejt ki. Mennyivel dúsabb lenne még az eredmény, ha szervezett magyar társulatra támaszkodhatnának?

Most jelent meg a nagy társulat legújabb évkönyve a 73-ik Jelentés ily czímen : „The Seventy third Report of the British and Foreign Bible Society“ függelékkal s a jötevők és aláírók névsorával. London, 1877. 8-r. XXXII+318 és 130 lapon. Ára nem-társulati tagoknak 65 kr. E jelentésből kitünik (57. l.) hogy a főraktárból 1876-ik évben kibocsáttatott magyar hazánk részére 5250 biblia, 12,261 uj testamentom, 6,660 részbiblia, összesen 24111 példány. Szomoruan jeleztetik a főtársulatlak hazánkról, hogy „a keresztyén mű (értetvén a bibliaterjesztés) legleverőbb ellenzése protestáus lelkészek részéről támasztatik, kik több esetben a szentírás terjesztését nem segítik elő, és sikerült is nekik Magyarhon északi részén akadályzólag bélyegezni meg egy nevezetes mozgalmat, mely az Isten ige terjesztése ügyében keletkezett.“

A Millard igazgatása alatt álló országok számára, hová esik Magyarország is, 1876. ápril 1-től 1877. márczius 31-ig nyúló egy év alatt biblia nyomtatás és terjesztés ügyében költött a nagy angol társaság 68,761 forintot ezüstben.

Londonban létem alatt f. é. jul. 17-iki kelettel egy

angol folyamodványt nyújtottam be az angol Biblia-Társulat igazgató bizottságához, kérvén: küldené meg aján-dékba a debreczeni kollégium anyakönyvtárának a Társulat Évkönyveit (Reports) 1866-tól kezdve. Titkár és könyvtárnok vállalták magukra a kérelem beterjesztését és támogatását, azóta, teljes reményem, a kérelem megadott. — Virágzást kívánok e világot átölelő s boldogító nagy társulatnak. Bár hazánk is ébredne s nyújtaná hatályos segélyét erős mértékben mint eddig tevő!!

Balogh Ferencz.

KÖNYVISMERTETÉS.

A vasárnapügyi kongresszus tárgyalásai.

(Actes du congrès sur l'observation du dimanche, tenu à Genève du 28 Septembre au 1 Octobre 1876. Genève a l'agence du la société pour la sanctification du dimanche, et chez les principaux libraires, 1877.)

(Folytatás.)

Eddig az előadások fényoldalait láttuk: most következnek a szomorítók. A párisban alakult központi vasárnapmegszentelési társaság küldötte előadása szerint, Franciaországban a vasárnap szentségét és nyugalmaát semmi köztörvény nem védi. Az egész ügy az egyesek kisebb vagy nagyobb vallásos érzületére, vagy emberies gondolkodás módjára van bízva. — De a franciaországi közszellem teljesen ferde irányu. Ha vannak is munkaadók, gyárosok, társaságok, kik vasárnap nem dolgoztatnak, vagy ha vannak is munkások, kik vasárnap dolgozni nem akarnak: ez nem a vasárnap megszenteléseért, hanem a vasárnapi multságok kedvéért történik. Az ilyenképen töltött vasárnapot aztán a henyeség hétfője — lundi bleu — követi. Ezen bajok orvoslatára schweiziak, különösen Lombárd elnök közbevetése s fáradozása után alakult Párisban tisztán evangélikusokból egy központi társaság a vasárnap megszentelése ügyében. Ezen társaság alapulvül tevő 3 pontot, 1. A vasárnap isteni intézmény. 2. Ahoz mindenkinek joga van, hogy vasárnap nyugalma legyen. 3. Ezekből mindenkire kiható szent kötelek származnak. — Ezen elveknek, egyesületek, értekezések, összejövetelek, olvasmányok általi terjesztését tűzte ki a társaság feladásául. — Igyekszik megyei társaságokat szervezni, a vasárnapi ügyben a genfiak által teremtett irodalom kiválóbb termékeit újra lenyomatni és osztogatni. Vasutak igazgatóságait, gyártelepek tulajdonosait föl hívni, hogy munkásaiktól a vasárnap testi s lelki áldásait ne tagadják meg. — Fölkeresik az egyes tagok a raktárakat, boltokat, s megkérlik, hogy áruhelyiségekben engedjék feltűzni az ő kártyáikat, melyeken e szavak olvashatók: „Emlékezzél meg, hogy az Ur napját megszenteljed.“ A r. kath. egyház jobbjai szintén érzik Franciaországban a vasárnap szentségének elhomályosultából eredő vallásos, erkölcsi, s egészségi károkat. Ők is alakítottak központi vasárnapmegszentelési társaságot, mely igen ügyesen van szerkesztve, s melynek láncolatai lennének a megyei, s azon alól a gyülekezeti társaságok.

Északnémetországról tudósítást ad Baur, mint a német császár és a berlini vasárnapmegszentelő társaság küldötte. — Először is ugymond nagy különbség van a vasárnap megszentelésében a lutheri és reform. felekezeti népesség között. Luther a vasárnap megszentelését, katekismusában, az

istenitiszteletben való részvétben, s a szent ige meghallgatásában helyezte. Ennélfogva a nép, midőn a vasárnapi istenitisztelet bevégeződik, a nap többi óráját, multsággra, sőt munkára is vallásos köteleme megsértése nélkül véli fölhasználhatni. — S a nép nagytöbbsége a lutheri felekezethez tartozván, a kisebbségben levő reform. felekezet tagjaira is visszahatással volt. — De ugymond nagy különbség van Észak- és Délnémetország között is. Délen a falvak sűrűek, $\frac{1}{2}$ vagy 1 mérföldre esik egyik templom a másiktól, s így a vallásos hatás nagyobb mint Északon, hol egyes egyházak területi kiterjedése igen nagy. A kereskedelem is csekélyebb Északon; minélfogva a vasárnap templomába menő falusi nép, felhasználja azt egyszersmind a szükséges bevásárlásokra is. Délen a népesség sűrűbb s a föld sok apró darabokra van feloszolva: Északon ellenben nagy terjedelmű uradalmak vannak. Amott kiki maga megművelheti földjét, emitt pedig napszámosok által műveltet, s ezek aztán a hét köznapjain dolgozván a nagy birtokosoknak, saját földcsekéik mivélését vasárnapra hagyják.

A lutheri egyház vasárnap felőli fogalmával megegyezőleg, a polgári hatóságok, csak a nagy ünnepeken, mint Karácsony, Nagypéntek, Husvét és Pünkösöd napjain, de a kettős ünnepeknek csak első napján tiltanak el minden munkát és nyilvános multságot, a többi napokon, és minden vasárnapon csak az istenitisztelet idejére van megtiltva a munka, kereskedés és multság. — Még az országos vásárok tartása is csak az istenitisztelet tartamára tilos. — De még a mi kevés tilalom van is a vasárnapi munka s multság ellen: annak áthágását is behunyt szemmel nézi a rendőrség. Az uralkodó chablon liberalismusnak, sajtónak ellenszenve van minden ellen, ami vallásos színezettel bír. Sőt maga az állam megy elől rossz példával a vasárnap megrontásában. A postaszemélyzet épen úgy el van foglalva vasárnap mint köznap, a kormány rendeletéből, — a vas-pályák csak annyiban térnek el vasárnap a köznap szokástól, hogy vasárnapon még külön kéjvonatokat rendeznek. Az állam legmagasb hivatalnokai elől mennek a foglalkozásban, s az alsóbbak követik őket, adókat szednek, a pénzügyőrök a szesz-földéket felülvizsgálják, s a díjakat szedik vasárnapon.

Bármerre nézünk, mindenütt a vasárnap profanálása látszik. A vasárnapi és hétfői vásárok, a berlini mű-, állatkiallítások, koncertek, lófuttatások, vasárnapon, nevetségessé tesznek némely vasárnapot védő rendeleteket, mint a milyen p. o. a vadászat tilalma.

A nagy uradalmak béresei fizetésük fejében kapnak földéket, de azokat csak vasárnap mivelhetik; mert csak akkor engedni át a földes ur nekik használatra igabarmait. A házi belmunkát a parasztok mind vasárnap végzik, akkor meszelnek, mosnak, fát vágnak, dísnót ölnek, s a templomok üresek.

Az előkelők vasárnapon adnak és vesznek, szerződéseket csinálnak, ebédeket adnak, melyek ha őket nem is, de cselédeiket az istenitisztelettől visszatartják. A kirándulások a városokból a zöldbe, már nem vasárnap délután, hanem délelőtt veszik kezdetüket. — Gymnasticai ünnepélyek, dalárdai előadások, czéllövészetek, mind vasárnap történnek.*)

E szomoru általános képlete mellett Északnémetországnak, vannak kivételek, egyes falvak, egész vidékek, hol a vasárnap még mindig a valódi keresztyénség szellemében ünnepeztetik.

*) Épen mint hazánkban, a nem helyes német szokások és erkölcs áthonosítása is egy neme a belgermanisatióknak.

Ezen helyeken, ha bár nem is oly elvonultan, mint az angol népeknél, ha bár az öröm nyilvánulásai közt telik is el a vasárnap, de ez örömök ártatlanok, a vasárnapi élvezetek nem fertőzöttek. E mellett az újabb időkben több nagy birtokosok, p. o. maga hg. Bismark is, egész birtokaikon a vasárnapi nyugalmat visszahozták. Szintén sok gyárosok emberi érzelemből, a vasárnapi munkákat kezdik beszüntetni. A social-democraták is erősen harcolnak a vasárnapi nyugalom mellett, ha bár ezeknek semmi vallásos indokaik sincsenek. A politikai chablon (mintául tüzött) liberálismustól az egyházi chablon liberalismus, az úgynevezett prot. egyesület, annyiban elszakadt, hogy ez is a vasárnap keresztyéni megülése mellett szólal fel. Helyi egyesületek kezdenek alakulni a vasárnap megszentelése érdekében. Szóval az ébredés némi jelei mutatkoznak. Berlinben vasárnapi iskolák, összejövetelek tartatnak. Ipartanoncok, szolgálók egyesületbe lépnek, és vallásos olvasmányok között töltik vasárnapjaikat.

Délnémetországról, a bádeni belmissiói társaság küldötte, következőket mondja. — A fennálló kormányrendeletek s törvények, a mai gyáros és vasutas időket még nem vették tekintetbe. Különbösen a többi viszonyokra is nem kielégítő. — Megtiltják ugyan a vasár- és ünnepnapokra a zörgő munkákat, földmívelést, őrlést, vadászatot; de annyi kivételt tesznek, hogy azok miatt a vasárnap veszendőbe megy. Ki vannak véve a tilalom alól a kohók, huták, gázgyárak, főzdék, öntödék, szesz-főzések, s a lakosok napi szükségéit kielégítő eladások, aratás, szüret. A mi tilalom fennáll is, az is csak az istenisztelet óráira vonatkozik. A nagy raktárak kinyitása is csak a főünnepekre van eltöltve.

Bajorországban, Würtembergben és Hessenben a vásárok vasárnap szoktak tartatni — csak a Pfalzban esnek köznapra. — A korcsmák legfőleg a d. u. istenisztelet végeig vannak zárva, de az idegenek, utasok egész vasárnap használhatják. A multságok, czéllövészek, csak a templomok szomszédságában tiltva istenisztelet idején — egész napi tilalom csak a főünnepekben van, s a nagyhét 3 utolsó napjain.

A hatóságok és törvényszékek elvben vasárnap szünetelnek: de azért tetteleg sok helyen vasárnap délelőtt működnek.

Az ünnepek közül csak azokra terjed ki a szerény törvényes védelem, melyek minden keresztyén felekezettel közösek.

A vaspályák itt is nagy ellenségei a vasárnapnak. A szállitmányok ugyan vasárnap nem adatnak ki: de minden egyéb nemcsak úgy, de jobban megy vasárnapon mint köznapon, a mennyiben vasárnapokon külön kéjvonatok rendeztetnek. Képviselek, zsinatok szólaltak föl mindezen elszámlált bajok ellen: de üres választ kaptak.

A vasárnap nyugalmit biztosító törvények elégtelensége, s azoknak laza alkalmazása oda vitte a dolgot, hogy úgy szólván vasárnap csak az a gyáros, az az iparos és földész nem dolgozik, kiből még megvan a régi kegyelet a vasárnap iránt. Az el nem mulaszthatás örve alatt sok helyeken még a burgonyát is vasárnap szedik! S bár még sok falu, sok város, és család van, melyekben vasárnap ünnepi csend honol: de a mételey napról napra jobban terjed. Vasárnap délelőtt dolgoznak, és dolgoztatnak, délután mulatnak. Rendesen minden multság vasárnapra esik, mert készakarva úgy csinálják ki. A korcsmák vasárnap telvék már nemcsak férfiakkal, hanem nőkkel is.

Érzik a bajt Délnémetország jobbjai. A belmissiói társaság sokszor igyekezett a vasárnap megszentelésére felkölteni az érdeklődést, de még eddig nem sikerült vasárnapmegszentelési

társaságokat szervezni. — E bajnak következménye a templomok elnéptelenedése. Az evang. lakosság némely vidékein ugyan még 50% jár középszámitással a vasárnap délelőtti isteniszteletre, de a legtöbb helyeken 26%, 20%, a nagyobb városokban 5%, 6%.

Olaszországot a valdensi, evangyéliomi hitet terjesztő, egyházfelekezet küldötte képviselte. Az olaszországi vasárnapról nagyon bús képet terjeszt elő. Ott a népesség, mint ezt más forrásokból is tudjuk, két nagy pártra szakad, teljesen hitetlenekre, és buzgó római katolikusokra. Amazoknak nem kell se innep, se vasárnap, emezek előtt pedig végtelenül nagyobb tisztelet tárgyai a Madonna számos ünnepei, mint a vasárnap. Az evangyéliom hívei szórványosan laknak, és dolgozniok kell vasárnap is a gyárakban; s egyéb munkaadó helyeken, ha azt nem akarják, hogy a vasárnap megülése miatt kenyérkeresetüket elveszítsék. Czélba van véve, vasárnapmegszentelési bizottság alakítása — de még eddig nem szerveztetett.

Spanyolországból a barcelónai evang. lelkész volt jelen. Ő azt mondja: lehetetlen, hogy valahol a vasárnap megülése alacsonyabb fokon álljon, mint Spanyolországban. Küzdenek a spanyolok napi lapokban, és mindenütt a hitegység mellett, de a Krisztus vallásának semmi érzésével s tudalmával nem bírnak. A misét meghallgatni, az egyedüli vallásos feladata a legbuzgóbbaknak is. A miséről egyenesen a bevásárlások után mennek. Annálfogva boltok, raktárak nyitva állanak. A kevésbé buzgók vasárnap délig dolgoznak és dolgoztatnak: délután pedig az egész spanyol világ a legvasárnapiatlanabb multságok után látnak. Kártyáznak, bikaviadalt néznek, korcsmáznak. — A mostani király ideje óta, legalább a vasárnap délelőtt megvédésére némi rendeletek adtak ki, de azok sehol sem hajtatnak végre. Egyedüli remény s orvosság csak az evangyéliomi hit elterjesztésében található.

Oroszországból képviselőképen senki sem jelent meg, de tudósítványok küldettek be a birodalom több részeiből. Az itteni állapotok nem kedvezőtlenek a vasárnapi nyugalom tekintetéből. A büntető törvény ugyan figyelmen kívül hagyja a vasárnap megtörését: de a polgári törvénykönyv szerint a vasárnap csendessége 30 rubel birság terhével van biztosítva, s a törvény felügyeletével a rendőrség van megbízva.

Az istenisztelet idején, minden nyilvános munka, zöreij, zene tiltva van. Minden raktárak, szesz ital mérő helyek, boltok ezen idő alatt bezárva lenni tartoznak — kivéve az élelmi szükséglet áruló helyeit. A kormányhivatalok vasárnap nem dolgoznak, kivéve a legnagyobb sürgősséget. Ítéletek vasárnap s ünnepnap nem hozatnak. Váltók lejáratu ideje vasárnapról s ünnepről átmegy a következő napra. A bányákban nem dolgoznak. Az elítéltek munkára ekkor nem kényszeríthetnek. De az adószedés vasárnap is egész délig foly. A harminczadok vagy vámhivatalok egész vasárnap működnek. A kimosott aranyat vasárnap beváltják, a sőt az állam raktáraiba szállítják.

A vasárnap megülése nagy akadály a orthodox egyház sok ünnepe, melyek közül sok csak helységekhez van kötve. Az egyház zsinata azon dolgozik, hogy ezen ünnepeket megkevesítse.

A vasutak vasárnap sem szünetelnek. De az egész birodalomban nagy az érdeklődés a vasárnap megszentelése ügyében.

Ausztriáról, a bécsi szórványban élő francziák lelkésze adott tudósítást. 1868 előtt — ugymond — az osztrák törvényhozás az ünnepek ügyében, inkább a zsinati határozás szi-

nét viselte. Célja volt a róm. kath. egyház ünnepeit védeni. — Nem a polgárok jobbléte, hanem az egyház lebegett szemei előtt. Nem is a vasárnapokra, hanem a különös r. kath. ünnepekre fektette a fősúlyt. — 1868-ban ezen törvény hozatott :

„Senkit nem lehet kényszeríteni, hogy olyan vallás felekezet ünnepén szüneteljen a munkától, melyhez ő nem tartozik.

„De azért vasárnapon, minden nyilvános munka, mely nem sürgős, istenitisztele ideje alatt tiltatik.

„Bármely felekezet temploma körül, annak istenitisztele idején, minden oly cselekvény, mely azt zavarná, tiltatik.

„Szintén ez áll azon utcákra és terekre, hol a r. kath. egyház járdalatait tartja, a járdalat idején.“

A mennyiben e törvény nem viseli magán a felekezeti bélyeget, annyiban haladás látszik rajta : de a mennyiben a vasárnapi nyugalom benne semmi szerepet nem játszik, a vasárnapi munka beszüntetve nincs ; e tekintetben semmi jelentőséggel nem bír.

Tehát a munkaszünetelés vasárnapon, kinek-kinek jóindulatától függ. Némely helyeken meg látszik a vasárnapi nyugalom színezete : de mindenütt naponként tűnik. Sok intézetekben vasárnap tanórák tartatnak. A miniszteriumok hivatalai, s a közigazgatási közegeké nyitvák. A keresztyént minden aggály nélkül idézik vasárnapon, bár a zsidót szombat nem merik. A gyárosok, ha tetszik dolgoztatnak — a vásárok vasárnapon tartatnak. Ha az áruk a vaspályák raktáraiból el nem vitetnek, a raktár-díj vasárnapra is meg kell fizetni.

A multságok, tánczok ideje leginkább vasárnapon van, nem csak a munkás osztályok között, hanem a magasabb, és legmagasabb körökben is. Már 11 órakor d. e. a kávéházak, serházak megtelvék.

Érzik némelyek ezen bajokat, s azoknak orvoslásán gondolkoznak. A r. katolikusok részéről, mint mondatik, e czélből alakultak az ugynevezett katolikus cassinók.

Evangelicus részről még nagyon kevés történt, talán csak az egy csehországi reformált superintendentia emelt szót mellette.

Az eddig történtek 3 ülést vettek igénybe. A 4-dik ülésen a schweizi központi vasárnap megszentelési társaság indítványa tüzetett ki tanácskozmány tárgyául, 3 pontban. 1) Egy nemzetközi szövetség alakittassék a vasárnap megszentelési ügy előmozdítására a congressus tagjainak belépti jegyül adott kártya feliratai értelmében. (A kártyán felül ez áll : a szombat az emberért szereztetett, alább ez : emlékezzél meg a nyugalom napjáról, hogy azt megszenteljed, legalól ez : az Isten megáldá a 7-dik napot, és megszentelé azt.) 2) Ezen szövetség szervezete meg fog alapittatni azon értekezleten, melyet legfőlebb 2 év alatt a schweizi társaság hiv egybe. 3) A szervezet tervét elkészíti ugyanazon társaság, minden ország központi társaságának egy küldötte segedelmével.

Ezen pontok felett sorban nyilatkoztak a tagok, és pedig helyeslőleg, kivéve a német protestáns brémai lelkészt. Ő mint a német protestáns-egylet küldötte szerepelt, ki az első pont megváltoztatását kívánta, hogy t. i. a vasárnap ne isteni rendelésből, hanem csak hasznosság szempontból mondassék nyugalomra rendeltnek. — De szavazatával egyedül maradt, a többiek mind elfogadták mind a három pontot.

Az 5-dik ülés a vasuti ügyekkel foglalkozott, hogy t. i. miként lehetne megszerezni a vasuti személyzetnek a vasárnapi nyugalmat. Végül ezen indítvány fogadtatott el : A schweizi

központi bizottság által, egy nemzetközi bizottság szerveztetik, melynek feladása lesz, tanulmányozni az eszközöket és módokat, melyek által lehetővé tétethetnék a vasárnapi nyugalom, a vasuti személyzet részére.

A 6-dik ülés azzal foglalkozott, hogy a munkások bérének kifizetése mikor volna legczélszerűbb, hogy se a fizetés, se az azt követő vásárlás, s az abból folyó áru eladás által a vasárnapi nyugalom meg ne rontassék. A megállapodás ez lett :

A congressus ajánlja, hogy mindenütt a hol csak lehet, a munkások fizetése péntek este történjék, azon hozzáadással, hogy minden gyárban, ipartelegen, hol az összeszámítás sok időt kíván, a munkabér már csütörtökön este kiszámittassék.

A 4. 5. 6. ülés is valóban nagyon érdekes volt : s a genfi congressus munkálatát előadó ezen könyv, a már nagyra nőtt vasárnapügyi irodalom érdekes helyettesítője.

Közli

M. S.

B E L F Ö L D.

Tiszántúl.

A tiszántúli ref. egyházkerület 1877. jul. hóban tartott közgyűlésének közérdekűbb tárgyai.

A felsőszabolcsi egyházmegyében ujonnan megválasztott esperest Kozma József hivatalában megerősítettett. A segédgondnok Ujfalussy József lemondása fájdalmasan vétetett tudomásul s az új választás elrendeltetett.

Örömmel értesült a közgyűlés a testvér ref. egyházkerületeknek azon nyilatkozatai felől, hogy a zsinattartás tárgyában tett indítványt egyértelműleg elfogadták ; s ezen egyházkerület részéről fölkéretik báró Vay Miklós ur, mint a convent összehívására jogosított legidősebb főgondnok ur, hogy bölcs belátása szerint, a többi egyházkerületek elnökségével egyetértőleg, a convent összehívása és megtartása tekintetében intézkedjék ; obajtván a tiszántúli egyházkerület, hogy ezen czélba vett, a zsinat tárgyában előkészítőleg működő convent mielőbb megtartassék.

Az államsegély jövőre az egyházmegyék nagy többségének véleménye és belenyugvása folytán, következő czélokra fog felhasználatni : egyharmadrésze a főiskola részére adatik, míg azt az építkezési költségek igényelni fogják. A másik harmadrész — 8000 frt — az egyházmegyék közt a lelkészek számaránya szerint, a lelkészi nyug- és gyámintézet részére adatik ; s ezen összeg az egyházmegyék között következő mérvben osztlik fel :

a nagy-bányai egyházmegye illetéke 42 lelkész után	576 fr. 33 kr.
a békéscsaba	42 " " 576 " 33 "
a békéscsaba	" " 42 " " 576 " 33 "
a beregi	" " 65 " " 891 " 94 "
a bihari	" " 44 " " 603 " 77 "
a debreczeni	" " 30 " " 411 " 66 "
az érmelléki	" " 39 " " 535 " 16 "
a heves-nagy-kuns.	" " 31 " " 425 " 39 "
a nagy-károlyi	" " 35 " " 480 " 28 "
a máram.-ugocsi	" " 32 " " 439 " 11 "
az alsószabolcs-hajdukerül.	" " 25 " " 343 " 5 "
a felső-szabolcsi	" " 88 " " 1207 " 55 "
a uagy-szalontai	" " 44 " " 603 " 77 "
a szatmári	" " 66 " " 905 " 66 "

összeg : 583 " " 8000 fr.

A 3-ik 8000 frtból 6000 frt az állandó segélyezést igénylő egyházak között osztatik ki; a mely összegből az egyházmegyék a következő meennyiségben részesülnek:

a nagy-bányai egyházmegye osztaléka	: 550 frt.
a békés-bánáti „ „	500 „
a beregi „ „	630 „
a bihari „ „	380 „
a debreczeni „ „	200 „
az érmelléki „ „	230 „
a heves-nagy-kunsági „ „	200 „
a nagy-károlyi „ „	480 „
a m.-ugocsai „ „	580 „
az alsószabolcsi hajdukerületi „ „	260 „
a felső-szabolcsi „ „	870 „
a nagy-szalontai „ „	380 „
a szatmári „ „	740 „

összesen : 6000 frt.

S ezen összegek az egyes egyházmegyékhez küldetnek ki, az egyházmegyék ismervén legalaposabban és legbiztosabban, hogy mely egyházak és lelkészek igényelik az állandó és folytonos segélyezést.

A még fönmaradt 2000 frt az egyházkerület által kezeltetik és osztatik ki az építkezéssel foglalkozó vagy rendkívüli helyzetbe jutott, segélyt igénylő egyházak között.

Az Andaházy Szilágyi-intézetbe fölvételésért 12 folyamodó volt; fölvételtek: Farkas Albert b. ujjvárosi lakos fia Gábor, mint az alapítóval vérrokon; Bogdán Ferenc milotai születésű, a máramaros-szigeti gymnasiumban 5-ik osztályt kitünő előmenetellel végzett tanuló és nagyváradi lakos Fényes Kálmán 4-ik osztályt végzett hasonnevű fia.

A debreczeni főiskolára vonatkozólag következő intézkedések tételtek:

a tanárválasztásoknál az ajánlás a régibb gyakorlat szerint nyilvánosan a közgyűlés színe előtt történjék; az ajánlási jog a közgyűlés minden tagjára kiterjesztetvén; — az egyházkerület részéről megbizott 4 egyházi és 4 világi és így összesen 8 tagból álló választók számában, jövőre az egyházkerületi elnökség is befoglaltatik és így összesen 6 tag választatik a közgyűlés által.

Az ezután választandó tanárookra nézve a tanári oklevél megszerzése kötelezőnek mondatott ki s azon elv is elfogadtatott s a tanárválasztó küldöttségek figyelmébe ajánltatott mind jelenleg mind jövőre, hogy a tanárválasztásnál mindig tekintet legyen a vidéki gymnasiumokban működő gyakorlott és kitünőbb tanárookra.

A gymnasiumi tanárok közül két tanár kérvén nyugdíjaztatását, az mindkettőnek megadatott. Félegyházi B. tanár 700 frttal, Kiss András tanár pedig 800 frttal nyugdíjaztatott, ez utóbbi elaggott hű munkása a tanügynek, azonfelül még ezen évben 200 frt pótlékot is fog nyerni.

Ezen két tanár helye töltetett be Gergely Károly és Elek Lajos ujonnan választott tanárok által.

A debreczeni gymnasiumra nézve új belrendtartás állapítatott meg, mely a vidéki középtanodák figyelmébe is ajánltatik; egyszersmind egy bizottság küldetett ki tervezetet készíteni az iránt, hogy a vidéki gymnasiumok érdekében mit kellene tenni, hogy azok szerves összeköttetésben legyenek mind az egyházkerülettel, mind a debreczeni főiskolával és egymás kö-

zött; hogy így bizonyos egység, egyöntetőség legyen uralkodó a tanügy mezején legalább egy egyházkerületében.

A debreczeni gymnasiumban állandó igazgatótanár választása ujjlag kimondatott; a tanárok által eddig gyakorolt magán tanítás megszüntetése elrendeltetett s e helyett gondoskodni fog a tanárkar, hogy az oly növendékek, kiknek szülői a magántanítást jövőre nézve is ohajtják s kiknek arra nagyszükségök van, a felsőbb osztályu tanulók közül alkalmas egyéneket nyerjenek magántanítókul. A felvételi és az évi zárvizsgák alkalmával a legszigorubbán járjanak el a tanárok. — A gymnasiumi tanulók osztályzatára nézve a következő fokozatok állapítottak meg: kitünő, jeles, elegendő és nem elegendő.

Az Énekeskönyv tárgyában működő bizottság beadja végjelentését, hogy az énekeskönyvi példányok elárúsítására nézve Debreczen szab. kir. város és Telegdi K. Lajos bizományos között 10 évre megkötöttetett a szerződés; s az énekeskönyv ügyében következő felhívás intéztetik az egyes ref. ggyházakhoz mint a nagy közönséghez és könyvárosokhoz.

A helvét hitvallást követők által eddig használatban levő közönséges Énekeskönyv, a tiszántúli ref. egyházkerület intézkedései folytán legujabban következő módon és alakzatokban nyomtatott ki:

1. Az eddigi nagy negyedréti (graduál) és kisebb vagy 8-adrét alaku kiadás mellett, úgynevezett zsebkiadás is nyomtatott, a melyből az énekeltetni nem szokott zsoltár és dicséret versek mind kihagyattak.

2. A 8-adrétű kiadásban pedig ezen kihagyott versek a zsoltároknál csillagtalank, a dicséretetek között pedig zárjel közé vannak téve.

3. Mindkét kiadásnál a feltünőbb nyelvezeti és eddigi nyomdai hibák, lehetőleg kijavítottak.

A különböző alakzatu énekeskönyveknek áruk a következő mennyiségben határozottat meg:

A nagy negyedréti példányoké	1 frt 50 kr.
A 8-adrétű közönséges példányoké	42 kr.
A zsebkiadásu közönséges papiron	36 kr.
velin „	60 kr.

Az elárúsításra nézve bizományos a Telegdy K. Lajos könyvérsi cég örököse Telegdy K. Gyula, ki a részére provisióként kötelezett 15%-ból, minden vevőnek 2—24 példányig 5%; 24 példányon felül pedig 10% leengedést tenni; és a vevő kívánatára mindenkor kötetlen példányokat tartozik szolgáltatni; kötött példányokat csak különös kívánatra adhat.

Ezen Énekeskönyv ügyében felhivatnak a reformált gyülekezetek, s a tiszántúli ref. egyházkerület kebelében levők főleg, azon szives figyelmeztetéssel: hogy ezen debreczeni kiadásu Énekeskönyvek elárúsítása mind az egyházkerületnek, mind a debreczeni főiskolának nagy érdekében állván: a mennyiben egy hittanári szék egyedül az énekeskönyvi pénztár jövedelméből fizettetik: kövessenek el mindent azok forgalomba hozása és elárúsítása körül.*)

(Folytatása követk.)

*) A 8-adrétű kiadás július óta már kapható a nevezett könyv-árusnál; a zsebkiadásu példányok is nem sokára forgalomba jöhetnek, az utolsó egy pár iv van még a nyomdában.

Helyreigazításul a felsőszabolcsi ref. egyházmegye érdekében.

A „Prot. egyházi és iskolai Lap“ f. évi 26-ik számában Görömbei Péter f. szabolcsi egyházmegyei aljegyző egy tudósítást tett közre a f. szabolcsi e. megye f. é. június 20. s több napjain tartott gyűléséről. Czikke 6-ik pontja alatt megemlékezik az esperesti hivatal betöltéséről is, elmondván, hogy a beérkezett 73 szabályszerű szavazatból 54-el igénytelen egyéniségem lett elválasztva. E választási többségénél észébe jut azon többség, mely a múlt év vége felé a nyirbátori végzés ellen tett protestációnál felemlítették, és — noha ez feladatához nem tartozott — a két többséget összezavarva, amaz ellen hosszasan polemizál; oly kifejezéssel és gondolatmenettel, mely tudomásom szerint az olvasó közönség közül némelyekben azon feltevésre szolgáltatott okot, mintha megválasztatásom az orthodoxia elleni tüntetés akart volna lenni, és mintha felső-szabolcsban, választás alkalmával az orthodoxok mellőztetnének.

E téves vélemények helyreigazításul szükség kijelentem, hogy én ugyan a választó egyházak presbyteriumainak indokait nem kérdezhetem, nem is tudhatom, de ha tudnám is, azoknak emlegetése és bizonyítgatása, tőlem szerénységem volna. Azt azonban, hogy tüntetési szándéktól nem vezéreltettem, könnyű belátni abból, miszerint az egyházak előjárói — kiké e választási jog — hittani vitaközösségről semmit nem tudtak; de ha tudtak volna is, 54 egyház presbyteriumát, tüntetés céljából, egy akaratba összpontosítani nem könnyű feladat volna; és hogy a három éves tisztújítás folytán e megválasztatásom most már harmadszori és ha a két előbbeni tüntetésnek nem vétetett, ez utóbbinak indokai csak azok lehetnek, melyek a két előbbi választásai voltak.

De téves azon feltevés is, mintha nálunk választások alkalmával, az egyének hittani álláspontjaik szerint mérlegeltetnének, és az orthodoxok mellőztetnének. Mert az ily álláspontok itt nem is kérdeztetnek; másokra nézve nem is ismeretesek, mint a kik szóval vagy az irodalom útján azt nyilvánvalóvá tették. Vannak több képzett lelkészeink, kiknek kinyomott munkái közkezen forognak, azokból szellemök is eléggé felismerhető és e tekintetben felül állanak minden gyanúsításon. És ezek képezik nagyrészt az egyházmegyei konzisztóriumnak. Sőt a legmerevebb orthodoxiájáról ismeretes egyén, mihelyt ülnöki szék üresedett, az egyházak nagytöbbségével lett arra elválasztva, — a lelkészi egylet felállításakor egy főkegyeleti kör összes papsága által elnökül felkérve, — sőt jövőre többrebizatása kilátásba helyeztetett: s hogy a legdiszesebb egyházmegyei hivatalokat nem viselte és nem viseli, annak oka nem hittani álláspontja, hanem egyedül az, mivel a benne összpontosuló közbizalmat mindannyiszor visszautasította.

A f. szabolcsi egyházmegye vallásos szellemét illetőleg, szabad legyen hivatkoznom azon vallásos tényekre, melyeket Görömbei Péter ur elől érintett tudósításának 2-ik pontjában közzétesz, mely vallásos tények meggyőzhetik a kételkedőt arról, hogy a f. szabolcsi e. megye keresztyéni buzgóságban, isteni félelemben, rendben, fegyelemben — általában keresztyéni jószelében bármely más ref. e. megyénél hátrább nem áll.

Ór, 1877. július 26-án.

K o z m a J ó z s e f,
f. szabolcsi esperes.

K Ü L F Ö L D.

Az összpresbyterián zsinat.

3-ik nap. Jul. 6.

(a délutáni ülés folytatása.)

Dr. Blackwood Philadelphiából, rövid szemlét tart az egyház missziói működése felett a múltban. Ők elismerik azon tényt, hogy az egyház lényegileg missziói intézet. A siker sokak ítélete szerint reménytelen s utálnak nemők nyüzsgő millióra, az évek- és törekvésekre, melyek a missziói fáradságokra fordítottak és azok számára, kik mégsem ismerik Krisztust; de az ily ellenzők elfeledik megemlékezni azon tényről, hogy azoknak, kik egészséges következtetéseket vonnak ezen világ erkölcsi forrongásai felől, hosszú időközökre kell számítaniok a cél elérésében. Dr. Blackwood utal azon nemes eredményekre, miket a missziói törekvések a külföldi mezőkön a múlt 60 év alatt létrehoztak s továbbmenve mondja, hogy a presbyterián missziói munka természeténél fogva, sok közös tennivalók van az evangyeliomi egyházakból való testvérekkel, kik ráléptek a külföldi mezőre. Enliti, hogy benszülött tanítók képzése korán fő célul szolgált a missziói munka előmozdításában ugy Indiában, mint más országokban és fejtegeti azon törekvéseket, melyeket tevének az emelkedő generatio megközelítésére a nevelés útján. Érdemes megjegyezni, hogy a testvérek, kik a pogányok közé mentek vala, barátságban megtudtak együtt lakozni. Egyszersmind állandó összhang és testvéri szeretet honolt összes külföldi hittérítőik között. Nem volt semmi túlzott követelés hittérítőink részéről. Hittérítőink sohasem férfoktettek izgató viszályos kérdéseket munkájuk közé, hanem a testvériség kezét nyujtják mindazoknak, kik bűnösöket vezérelni törekvének az Idvezítőhöz.

Dr. Plumer azon nehézségekre tér át, melyek Áfrikában tapasztaltak, jelezvén a szörnyű kegyetlenségeket a rabszolgakereskedéssel kapcsolatban, mely azon népnek ő nem tudja hány törzsét hajtá ki azon földről. New-York városában nem kevesebb, mint 68 nyelvet beszélnek mindennap és azon országba, hol az áfrikaiak vannak, nagy nyelvi különbségeket hoztak magokkal Beszédének ezen részéről tovább megy, szólalando közelebről a feketék közt folyó működésről. Isten támasztot a britt birtokokon Nyugot-Indiában és az Egyesült államokban némely csudálatos példákat nemes keresztyén nagylelkűség tekintetében a fekete törzs között. Mondja, hogy nehézségek vannak a missziói működés útjában a fekete emberek-nél, kik közt romanismus halad elő az Egyesült államok déli részében. A római egyházbeliek kápolnákat állítanak ott mindenütt s hivatgatják a feketéket azokba. Komolyan felemeli szavát segítségért a feketék közt folyó misszióban a délen, azon okból, hogy a missio sikerülte után visszavihetnék Áfrikába a keresztyénség és civilizáció magvait. Dr. Phillip, a londoni missziótársulat missziójának titkára mondja, hogy nyolcz, vagy tiz oly gyarmat, amelyet Amerika alapított Afrika nyugoti partján, egészen eltörölné a rabszolgakereskedést. Ezen szerecsenek fellelkesíthetnének Krisztus szeretetével és a missziók nagy munkájának előmozdítására. A leghatályosabb igehirdető, kit ő valaha hallott, egy fekete ember volt Tennenseeből.

Dr. Lansing, az amerikai egyesült presbyterián egyház egyiptomi missziójának ügynöke, értekezik „a presbyteriánismus alkalmazhatóságáról, a külföldi mezőn.“ Az amerikai pres-

byterián missió Egyiptomban 1854-ben kezdődött. Állomásokat nyitattak Kairóban és Alexandriában. 1860. Áprilban szervezték a hittérítők az egyiptomi presbyteriumot, és most a szervezett egyházak száma: 6, és a még nem teljesen szervezett gyülekezeteké: 21. A presbyterium elnöke (moderátora) ezen évben egy benszülött, ki előbb koptus barát volt, és ő az első benszülött moderátor, ámbár a presbyterium jegyzője is benszülött és annak minden ügyfolyama arab nyelven vezette. A hittérítőknek e szerint kettős jellegök van. Ők a hazai egyház kiküldöttei, de egyszersmind a külföldi presbyteriumoknak is tagjai és ezen szervezet fővonása az, hogy míg a hazai egyházak teljes hatalommal rendelkeznek felettök tani dolgokban, a benszülött presbyteriumoknak teljes hatalmuk van feyelmi esetekben.

Dr. Kalapothakes, Athénből, beszél a benszülöttek működéséről a külföldi missioi munkával kapcsolatban. A hittérítőnek három főfegyvere van — a sajtó, igehirdetés és látogatás. A külföldi hittérítő nem tehet többet, mintegy ugyanolyan képességű benszülött. Hogy nincsenek benszülötteink missioi munkánk teljesítésére, az onnan van, mert a benszülötteknek nincsenek meg a mi előnyeink. Adjunk nekik hasonló előnyöket és ők annyit fognak tenni, mint mi. A benszülött hittérítő továbbá nem csak oly jól végezheti a munkát, mint a külföldi; de egyszersmind kevesebb költséggel, a benszülöttek olcsóbban élvén, mint a külföldi hittérítők. Hadd neveljék ők a benszülötteket és akkor lesz egy seregök, mely meghódítsa a világot. Minél előbb hozzák a benszülött elemet összeköttetésbe a külföldi mezővel, annál jobb lesz a külföldi egyházakra nézve; mert aztán a benszülöttek érezni kezdik, hogy reájok munka vár és ők végezni is fogják azt.

Dr. Smith Tamás Edinburgból, mondja, hogy ő, mint a kinek tetemes tapasztalata van a missioi mezőn, sokban meg egyezik előttestel. Különösen az igehirdetésben a benszülöttek nagy előnnyel bírnak a külföldiek felett. De az a baj, hogy nevelés közben a benszülöttek — legalább ő úgy tapasztalta Indiában — annyira elnemzetietlenednek, hogy épenugy elkülönülnek honfitársaiktól, mint a különböző fajuk és nyelvűek. Ő nem akarja azt mondani, hogy ez szükségesképpen volna így. Vannak nemes példák reá, hogy benszülött hittérítők európaiak képzettségével és ügyességével bírnak és mégis szívökben oly mélyen benszülöttek, mint születésükkor voltak. Ő helyesen tartja, hogy mihelyt lehetséges, a benszülött egyházaknak engedessék meg saját lábukra állaniok.

Dr. Sloan, Alleghanyból, következő határozatot indítványoz: „Hogy a zsinat tekintetbevén, hogy a külföldi missioi munkának, mint lényeges és sürgetős kötelességnek, sokkal komolyabban kell végeztetnie minden keresztyén egyház által és amiben az növekedő fontossága, hogy a legelérhetőbb együtt működésnek kell lenni ezen szövetség egyházai között, nevezzen ki egy bizottságot, mely gyűjtsön és állítson össze teljes információt az általok jelenleg elfoglalt mezőket, működéseik terveit és módjait illetőleg, azon utasítással, hogy ugyanazokról tegyen jelentést a jövő egyetemes zsinatnak, bizonyos javaslatokkal egyetemben, miket előterjeszteni bölcsnek láthatja a létező ügynökségek consolidálásának lehetőségét és a jövőbeni együtt működés módjának előkészítését illetőleg.“

Dr. Brown, Richmondból, pártolja az indítványt és Dr. Beattie, Pittsburgból szintén támogatja azt.

Stevenson Jakab, Glasgowból, beszél a dél és kelet-afrikai missiókról. Egyike a legnagyobb missioi mozgalmaknak, — mondja ő — melyek valaha léteztek, az, ami a közép-afrikai három nagy tó vidékén van. Ezek közül az elsőnél a skót missiók foglaltak állást, a 2-iknél a londoni missiótársulat, mely a congregationalistákat képviseli, fogott munkához; és a harmadik, vagy északi tónál az egyházi missiótársulat, mely az angol egyházat képviseli, foglalt helyet. Ők megegyeztek, hogy külön állásokat foglaljanak; de összhangban működnek ezen nagy munkában. A földrajzi társulat által közelebről kiadott jelentésben az első, vagyis a skót missió nem említettik névszerint, jöllehet az volna az, amelyik a többieket mind megelőzte, tényleg az egésznek lökést adván. Ellenben midőn a jelentés az egyházi missiótársulatról szól, felemlíti, hogy az hol és mit akar tenni. Ő felekezetieskedőnek tartja a földrajzi társulat részéről a presbyteriánok ignoráltatását és ez azon fontos kérdést veti fel, hogy vajjon nem kellene-e nekik valami eszközzel élni a magok érzetetésére az országban. Tekintve a francia missiót a banyaik közt, egyik annak hittérítői közül beszélte neki az evangéliomterjesztő társulat (ez t. i. egy angol püspöki egyházi társulat) túlhágását. Az evangéliomterjesztő társulat azt mondja, hogy a francia hittérítők tökéletlen evangéliomot hirdetnek és ezért nekik el kell nyomniok azokat azon a vidéken. Nos! Áfrikában inkább, mint másutt valahol fontos dolog, hogy a keresztyénség ne terjesztessék nyilvánvalólag két alakban elő. Szerinte a zsinatnak élni kell befolyásával egy oly hatalom gyakorlása végett a közvéleményre, mely megakadályozzon jövőre ilyen dolgokat.

Miután Macdonald, Natalból, Dr. Phin Edinburghból, Hobart Carlnekből szóltak néhány szót,

Dr. Hamilton Mac Gill több gyakorlati kérdést terjeszt elő megfontolás végett a fenforgó tárgyról — 1. a kiadás terjedelmét a hittérítőknél járó fizetésekre és engedményekre vonatkozólag az egyformaság elérésére való szándékkal; 2. benszülött pásztorok alkalmazását — ő nem tud tárgyat, mely inkább igényelné minden hittérítő egyház komoly és munkás figyelmét, mint a benszülött ügynökség fejlesztése; 3. az orvosi ügynökség helyét a missioi munkában; 4. állomási intézkedések methodsait, miket tapasztalás szentesített; 5. a fokozatot, melyen presbyteriumoknak kell a környéken eső missióban alakítaniok; 7. a hittérítői irodalom általános kérdését; 8. a legalkalmasabb eszközöket a hittérítői szellem fejlesztésére a hazai egyházakban.

Miután Mitchell tanár St. Andrewsól, M'Lagan és Lord Kintore tesznek néhány észrevételt,

Campbell lelkész, Geelongból, szólván a dolgok állapotáról azon tartományban, honnan ő jött, mondja, hogy a hittérítők gyakran nem kiválólag jól minősítettnek feladatukhoz s az eredmény az, hogy az évek folyamában a hittérítők nagy számából a középszámításnyi idő, melyet azok szolgálnak, csak 2 év. Kéri, hogy vegyék tekintetbe az emberek kiküldésének költségét Kanadából, Nova Skóciából és a hazai egyházból, és hogy csaknem egy év kell, hogy valaki tökéletesedjék a nyelvben — némely szigeteknek öt nyelvök is van — s a pénz és idő elköltetését, mit mindez magában foglal és minden csak 2 évi szolgálatért.

A határozat, (mely fentebb indítványoztatott) egyhangulag

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

Melléklet az „Evangeliumi protestáns lap“ 32-dik számához.

elfogadják és a felszínre hozott különböző gyakorlati dolgok egy választandó bizottságnak fognak átadatni.

Harmadik nap. Esti ülés jul. 6.

Elnök: Lord Polwarth, államegyházi vén Skóciából.

Tárgy: **missiók ismertetése.**

A Lord e l n ö k, ki az ülést buzgalmi szertartással nyitá vala meg, csinos beszédet tart, melyben mondja, hogy midőn presbyterián egyházaink és minden egyházaink telve lesznek élő emberekkel, élő bizonyágtevőkkel Krisztusról, midőn minden egyház szentség diszében s lelki élet és hatalom minden szépségében fog tündökölni, akkor fog a világ megindulni és addig nem. Az a kötelessége minden keresztyénnek és minden keresztyén egyháznak, hogy haladjon előre a munkában és szabadítsa meg a büntől és sától azokat, kik attól fogva vannak. Öröm reánézve oly sok keresztyént látni meszsze földről egybegyülekezve. Ez egy kiinduló pont lehet ujult törekvése az evangelium terjesztésében. Ő imádkozik, hogy mehessenek ki az emberek e teremből inkább, mint valaha, eltelve azon határozással, hogy életök hátralevő részében törekedjenek fognak Jézus Krisztus evangeliumát az egész világon terjeszteni, hogy bármely rangú és éghajlatú emberek igyekezzenek fognak saját helyzetükhöz képest előmozdítani ama legdicsőségesebb munkát.

Swanson hittérítő, Amoyból, a khinai missiók tárgyáról szól a zsinathoz. Amire nekik — mondja ő — jelenleg szükségük van, egy nagy kérdés, mely őket egybeforaszta; és a kérdések kérdése a keresztyén egyházra nézve mindenféle terjeszteni az isteni kegyelem dicsőséges evangeliumának ismeretét. Továbbmenve beszél a missiói munkáról Khinában. Khina most — jegyzi meg ő — hatalmasabb a jóra, vagy rosszra, mint volt történelmének bármely más korában; és míg némely jó dolgok rossz helyeken végeztenek, ők, kik oly országokban, mint Khina, vannak missiói munkával elfoglalva — midőn elgondolják, hogy mi volt Khina, mi most és minek remélik és gondolják mindennek felett, hogy Khinának még kell lennie — azon hiedelemben vannak, hogy ők a jó munkával jó helyen foglalatoskodnak, és pedig a legnagyobb munkával, mely az emberek figyelmét elfoglalhatja. Khina, mely harmadát képezi az emberi nemnek, oly birodalom, mely tett bizonyos nagy dolgokat a világon és tenni fog még nagy dolgokat, oly birodalom, mely érezteti hatalmát a világ többi részével, és érezteti hatalmát oly módon, hogy teljesen bizonyos, miszerint jövőben Khinának egyiknek kell lennie annak leghatalmasabb tényezői között. A khinaiak gyarmatosító nép, kivándorló nép, s valahova csak megy a khinai, ott megmutatja, hogy ő industria tekintetében megver minden nemzetiséget a világon. Ő nem azt akarja mondani, hogy a khinai felérne munkájában bármely egyes emberrel. Kitaláltatott a titok Kaliforniában. A khinai munkás félannyit sem dolgozik naponként, mint az ir, angol, skót vagy amerikai munkás, de kaphatnak három khinai munkást annyiért, amennyit egy angol munkásnak fizetnek. És Amerikában egyike a legnehezebb kérdéseknek azzal banni el, hogy mit kelljen tenni azon khinai bevándorlással, mely egész nyugoti partjaikon nyomul befelé. Nem tudják, hogy mit tegyenek ezzel, de a kérdés olyan, mely nem pusztán csak Amerikát illeti. A khinai bevándorlás csaknem minden országot érdekel a világon és az elérkezhetik egykor ezen országba is. És az oly erélyt, szorgalmat és okos gazdálkodást visz magával, mit más népnél keleten nem találhatni. És az valami egyebet is visz magával —

a pogányság rothadt rendszerét. Ha a keresztyén egyház nem emelkedik bizonyos tudatára azon kiváltságnak, mit Isten adott kezeibe egy roppant hatalmu országgal kapcsolatban, megtörténhetik, miszerint a helyett, hogy ők evangyélizálnák Khinát, Khina fog tehetni valamit a világ többi részének pogányosítására. Swanson aztán tovább megy egyes részletek közlésére saját és más hittérítők működéséről Amoyban.

Henderson hittérítő, Japánból értekezik a missiói munkáról Japánban. Egy ország sem vonta magára a lefolyt husz év alatt jobban az érdeklődést Európában és Amerikában, mint Japán. Annak felnyílása a nyugoti civilizáció előtt, az ország szépsége és gazdagsága, annak kellemes éghajlata, jószívű népének vendégszeretete, a vasut, sajtó, posta és távirda gyors behozatala, külföldi tanítókkal ellátott iskolák és bizonyos mérvben a külföldi viselet és szokások mindannyian befolytak egy oly érdeklődés támasztására, amilyen azelőtt más ország iránt oly rövid idő alatt sohasem tapasztaltatott. 1859-ben küldettek először hittérítők Japánba, de csak a lefolyt öt év alatt küldettek némi mennyiségben. A múlt év végén tizenkét hittérítői társulat volt képviselve, melyek közül 7 amerikai és 5 britt. A bibliaterjesztő társulat is képviselve van s a szentírás japáni nyelvre fordítva kering a nép között. A megkeresztelt konvertitáknak mintegy fele tartozik a presbyterián missiókhoz. Számos évvel ezelőtt a japáni kormány törvényeket bocsátott ki a keresztyén vallásra térés ellen s annak következtében sokan szenvedtek üldöztetést; de az izgatottság, mely a kérdés felől támadt, kétségkívül nemsokára oda fog vezetni, hogy a keresztyénség egyenlő lábba helyeztetik az ország többi vallásaival. Amint a dolog áll jelenleg, benszülőtt evangyélizáció és külföldi hittérítők járnak az ország belsejében s prédikálják az evangeliumot, csaknem mindenütt nyílt karokkal és sok esetben hívő szívekkel fogadtatva. Az egész országban szét van terjedve az „uj ut“ keresésének érzete. Kevés hittérítői mező nyujt — mondja végül Henderson — a japáninál többet ígérő talajt, melybe a keresztyén igazság magva hintegettetetik.

Dr. Inglis, Brooklynból, mint a holland egyház képviselője, mondja, hogy ők Amerikában úgy találják, hogy nagy missiói munka van hittérítő nők által végezni való a külföldi mezőkön. A nők találnak utat oda is, hova a férfiak nem találhatnak; azok végezhetnek munkát, mit a férfiak nem végezhetnek; és az ifju lányok nevelésében, kik később az anyák fognak lenni azon országokban, oly kiváló munkát végeznek Krisztusért, mely nemcsak a jelen nemzedékre van befolyással, de fokozódott erővel hat ki a jövő nemzedékre is. Az amerikai nők felkarolták az ügyet szívvel-lélekkel s a missiói munka gyümölcsei minden egyház részéről nagyban szaporodtak a női missiótársulatok működése folytán. Ugy véli, hogy Skóciában is vannak hasonló társulatok és szerinte nagy kötelességében áll a zsinatnak lökést adni ez irányban s Isten segélyét kívánni azon keresztyén nőknek itthon, kik imáik és törekvéseik által nemessen támogatják a missiói munkát.

Inglis hittérítő, az Uj-Hebridákról, mondja, hogy ő 33 évig hittérítősködött a pogányok között. Az első nyolcz évet Uj-Zeelandban töltte, az utóbbi 25-öt pedig az Uj-Hebridákon. Ő a skót ref. presbyterián egyház által küldetett volt ki; de azon unio óta, mely ezen teremben tizenhárom hónappal ezelőtt létrejött, a skót szabadegyházat képvisel. A főnehézségek egyike a hittérítők utjában a sok nyelv, melyet a szigetcsoporton beszélnek. Ők ismernek tizet, vagy tizenkettőt; de megany-

nyi dialectus van még. Másik nehézségök származik a szigete-
ken folyó kereskedés sok részének szentségtelen voltából. A
missiói munka az Uj-Hebridákon először a londoni missiótársu-
lat által nyitott meg s az első kísérlet az evangéliom bevi-
vésére a szigetcsoport benszülöttei közé 1838-ban tétetett ama
kitűnő és jólismert hittérítő, Williams János által. Az első pres-
byterián egyház, mely missiói működésre vállalkozott az Uj-
Hebridákon, a nova-skóciai volt, melynek hittérítője a sziget-
csoport legészakibb szigetén 1848-ban települt meg s azután
mások is követték. Közül egyes részleteket az Uj-Hebridákon
folyó keresztyén törekvések reményteljes eredményei felől s
fejtegeti, hogy a működés miként vezetettik. Törekésznek a te-
rületi rendszer kivitelén. Minden lelkészre egy könnyen kezel-
hető vidék bizatik, melyen áthatólag működhessék; és törekész-
nek azon is, hogy erős személyzetet tartsanak fen alaposan
nevelt hittérítőkből. És a cél, mely előttök lebeg, az, hogy ál-
litsanak elő és neveljenek fel annyi benszülöttet, amennyi csak
lehetséges, nem helyettesítőkül, de segítségül a hittérítőkre
nézve.

Thomas lelkész, Liverpoolból, beszél a walesi kálvini
presbyteriánok működéséről. Nekik missiói mezők vannak
Bretagneban Franciaországban (a bretagneiak és walesiak
(welshek) egymással rokonságban állóknak tekintetnek) és In-
diában. Beszél egyes részleteket működésük felől ezen he-
lyeken.

M'Laren tanár, Torontoból, beszél a belmissiói mű-
ködésről Britt Amerika területén, mely Északra esik az Egye-
sült államoktól. A terület roppant mérvű s növekedő népessége
csaknem mindenikéből van összetéve azon különböző elemeknek,
melyek a déli szomszédok népességét alkotják. Népességek kö-
rülbelül 4 millió és az folyvást és nagy gyorsasággal növekszik.
Közöttük sűrű tömeget tesznek a francia-kanadai római katho-
likusok, kiknek száma egy millió felé jár és minthogy ezek a
papság által politikai czélokra használtatnak, nekik saját biz-
tonságuk és az ország biztonsága végett erősen rajta kell lenniök,
hogy ezen népség közé az evangéliom bejuthasson. Ők jókora
munkát végeztek ez irányban és örömmel mondhatja, hogy a
mult egy-két év alatt több mint háromezer róm. katolikus
hagyta el azon tévelygési rendszert s lett protestánsá Montreal
városában. Működésök kiterjed az átlánti óceántól keresztül a
Sziklás-hegyekig, sőt Britt Kolumbiába is. Mig főképen a bel-
missiói teendőkre szoritkoznak — mondja tovább M'Laren ta-
nár — a külföldi téren is megtették a kezdeményezést. Van há-
rom felavatott hittérítőjük az Uj-Hebridákon. Van missiójuk
Trinidad szigetén, főleg a Keletindióból jött hordárok (coolyk)
közt. Van három felavatott hittérítőjük a veres indiánok közt
is az északnyugoton. Kevéssel több, mint öt évvel ezelőtt küld-
ték ki első hittérítő munkásukat Khinába és annak működése
ott a legbátoritobb jellegű. Mult évben Indiában is nyitottak
munkát, két felavatott hittérítőt alkalmazván ott. Több évvel
ezelőtt két ifju nőt küldöttek ki, kik felajánlák magokat missiói
munka teljesítésére Indiában, és minthogy akkor még nekik
nem volt ott saját missiójuk, ezen nőket az egyesült államokbeli
presbyterián egyházhoz tartozó testvérek gondja alá helyezték.
Két más ifu nőtől is fogadtak szolgálati ajánlatot s remélik, hogy
őket a nyár folyamában elküldik Indiába. Ezekből látható, hogy
mig ők aránylag nagyon keveset tettek a külföldi missiók ügye-
ért, legalább a kezdetet megtették öt különböző központon.

Dr. Wilson, Limerickből, mint az irhoni presbyterián
egyház képviselője szól a zsinathoz. Ők igénylik egyházuk ré-

szére a missiói egyház jellegét. Van Indiában saját missiójuk,
mely 1840-ben kezdődött, midőn megoldák az egyesítés felada-
tát a presbyterián egyház mindenik ága között, némi elszórt tö-
redék kivételével, mely azonban, remélik, nemsokára szintén
egyesülni fog. Nekik különös feladatukban áll a missió otthon
Irhonban, mely egyike a legnemesebb missiói mezőknek a föld
szinén s mely, bár sajnálattal kell mondania, nagy mérvben el-
hanyagoltatott a birodalom egyházai által. Működésük a benszü-
lött lakosság közt délen a legnehezebb munka, miben foglalato-
skodnak. Hittérítőik Irhon déli és nyugoti részén egy lépést
sem tehetnek anélkül, hogy minden ponton ne vigyáztatnának.
A missiói munkával foglalkozó lelkészekon kívül, irásolvasó és
körárusi személyzetök is van és itt azt kell mondania, hogy az
ir evangyélizálás műve számára nem ismer ügynökséget, mely a
körárusokéval felérne. Ezek mentek át a római katolikus gyer-
mekek közül bibliaiskoláikon Connaughtban s tanulták az igaz-
ságot úgy, a mint az Jézusban vagyon. Ezen gyermekek közül
midőn felnöttek, sok százan azonosultak egyházaikkal s többen
lettek lelkészekké és vénekké. Ezen munka foly még tovább is;
de nagyban kiterjesztethetnék az, ha volnának eszközeik és em-
bereik.

Williams János, Amerikából, mondja, hogy Lord Polwarth
lekötelezte a tagokat nemcsak ma esteli elnökölése, de azért
is, hogy meghívta őket lakására Melroseba. Ezekre való tekin-
tetből indítványozza, hogy fejezzék ki neki szives köszönetüket.

Lord Polwarth elismeri a nagy szerencsét, melyben a zsi-
nat által részesített, midőn a gyűlések egyikére elnökül vá-
lasztatott. Ő azonban szerette volna ma este az elnöki széken
látni s hallani azt, kit ő nem tekinthet másként, mint a missiók
atyját — a tiszteletreméltó Dr. Duffot. Czélozva a meghívásra,
mit a zsinat tagjaihoz intézett, hogy látogassák meg őt Melrose-
ban a jövő szerdán, köszönetét nyilvánítja, hogy oly sokan ajánl-
koznak eljönni.

Az ülés imával zárul be.

Julius 7-én, szombaton nem volt ülés. Megemlíthető
azonban, hogy délelőtt egy vallásos konferencia tartott a sza-
badegyház gyűléstermében teljes számu hallgatóság jelenlétében;
azután pedig 1/2 1 órakor urvacsoraosztás tartott a szabad-
egyházi sz. Lukácstemplomban, hova a zsinat tagjai és társtag-
jai nagyszámmal jelentek meg.

Julius 8-án, vasárnap a presbyterián, különösen pedig a
szabadegyházi templomok szószékeit Edinburghban, Glasgowban
és más szomszéd helyeken a föld különböző tájairól való lelké-
szek foglalák el.

Negyedik ülés nap. Reggeli ülés, jul. 9.

Elnök: Caven igazgató, Kanadából.

Tárgy: a jelenkor hitetlensége.

Dr. Calderwood az ügybizottság részéről több ajánlatot
jelent be, melyek elfogadtatnak. Ide tartozik p. o. azon bizott-
ság tagjainak kijelölése, mely a Taylor Innes már ismert indit-
ványát a református hitvallásokra vonatkozólag végrehajtani
lesz hivatva, összesen 25 tag lévén a különböző presbyterián
egyházak képviselői közül (köztük Balogh tanár is Debreczen-
ből) a bizottságba beválasztva.

Ugyancsak az ügybizottság részéről történt előterjesz-
tésre a zsinat egy háromtagu bizottságot nevez ki egy felirat
készítésére a királynéhoz, a bizottság tagjaiul Dr. Adams New-
Yorkból, Sir Henry Moncrieff és Dr. Phin Edinburgból lévén ki-
jelölve.

Dr. Patton*) Chicagoból, kezdi meg a napirend fontos kérdésének tárgyalását, értekezvén „a hitetlenség alapelveiről.”

Hinni a bibliában és hinni Krisztusban — mondja Dr. Patton — oly szoros összefügg egymással, hogy néha gondolatzavar áll elő egyiknek a másikhoz való viszonya felől. Az idvezítő hit a Krisztusba vetett bizalom és nem az irás tekintélyébe vetett hit. A két dolog különböző. Mert lehet, hogy valaki hisz az irásokban, de nem bizik Krisztusban és viszont valaki bizhatik Krisztusban, ha soha nem látta is az irásokat. Ezen dolgokat el kell különíteni, két okból: 1) nehogy hirtelen félreítéljék, hogy valaki elvesztette Krisztusban való reményét, mivel sohasem tartotta, vagy megszűnt tartani az elfogadva levő nézetet az irások összesége, vagy egy része felől; 2) nehogy az igazság szolgálatára irányuló buzgalmukban hamis bizonyítékú állásba helyezék magokat; Mert ő úgy tartja, hogy ha valaki bibliája a három synopticus evangéliomra redukálnék is, az a valaki mégis egy feltámadott idvezítőben tartoznék hinni és bizni idvesség végett. És ha a keresztyénség ügye ily erős, még ennyire redukálás esetében is, mennyire megtámadhatatlanok annak igényei, ha már az irások minden könyve birtokukban van és pedig mindannyian inspirálva? A Krisztusba vetett hitet a kánonba s ennek inspirációjába vetett hittel kötni össze dialektikai botlás, melytől óvakodniok kell. Nem azért mondja ő ezt, hogy engedne bárkinek is az irások teljes inspirációjába vetett hitében és a hitetlenség mindazon formáinak megítélésében, melyek Isten ígéje csalhatatlan tekintélyének tagadásából származnak, vagy szükségesképen ugyanannak tagadására vezetnek. Ő nem bocsátkozhatik itten a bibliára vonatkozó modern kételkedés tárgyába; de az emberek oly következtetéseket alkotnak, melyek ignorálják, megtagadják, vagy kizárják a biblia igazságait. Ennek okai különbözők: 1) az emberek oly philosophiai vélekedéseket adoptálnak, melyek kizárják a bibliát. Mi haszna sincs a bibliának azok között, kik őt érzékükön kívül semmi egyében nem hisznek. 2) az emberek az ugynevezett magas kritika által odavezettetnek, hogy rossz hírét költik azon könyveknek, vagy könyvrészleteknek, melyek a bibliát alkotják; 3) Az emberek előre feltett következtetésekből indulnak ki, melyek képtelenné teszik őket a biblia tanításainak elfogadására. Ezen kategóriák valószínűleg ráillenek a jelenkor hitetlenségének legtöbb embereire; és az alaptévedések, melyekkel mindannyian terhelhetők, kétrendbeliek: 1) tévedés az ész kellő tisztét illetőleg a hit tárgyaiban és 2) tévedés a gondolkozás magatartását illetőleg a bizonyíték dolgában. Azon jog tagadása, hogy az igazságról subjectiv jelvény alkottassék, — egyike az apologetika mindennapi tárgyainak. Ők három kérdés tevésére vannak jogositva valamely tételt illetőleg, melyhez beleegyezésök kéretik: 1) ellen mond-e az ismert igazságnak? 2) Támogatatik-e az megfelelő és kellő bizonyíték által? 3) mi annak a célja? Ez az egész. És a bizonyítékra nézve abban tévednek az emberek, hogy nem ismerik el a mentális és morális kötelezettséget arra, hogy higgyenek a kellőleg bizonyított igazságban. Ő azt tartja, hogy köteleességök a bizonyítékot illetőleg megszűnik, midőn már valamely esetet erkölcsi bizonyosságúvá tettek és hogy ha azután valaki a dolog matematikai demonstrálást szorgolja, csak állásukat gyengítik, midőn ott az érvelést tovább is folytatják. Az apologetikai irodalomnak oly könyvre volna szüksége, mely világosságba

állítná Butler azon aphorismáját, hogy „valószínűség az élet vezére.” Tisztában kell lenniök a bizonyíték körével. Az csak azon segít, kinek világosságra van szüksége; de mitsem használ annak, aki vak. Ha a hitetlenség nem bizonyíték hiányának következménye, a bizonyíték növesztése nem segít azon. Aki nem hallgat Mózesre és a prófétákra, nem hisz az még a halálból feltámadottnak sem. Valakinek szemei nem gyógyíthatók meg fülein végzett operálással. — Tisztázniok kell álláspontjukat a hitre nézve, mert maga a terminologia, melyet használnak, érvül fordítottat ellenök. A hit tárgya ugy tekintetik, mint olyan valami, amit hisznek, de nem ismernek; hisznek, de nem látnak; hisznek de meg nem bizonyítanak. És így az emberek oda jutnak, hogy a hitvallást tudatlanságvallásnak tekintik. Ezt ők (t. i. Dr. Patton a református keresztyének nevében) tagadják. A hit az igazság felőli meggyőződés. És arra, hogy meglegyenek győződve, három ok van: 1) lehet, hogy valami az öntudatban kiolthatatlan tény; 2) lehet, hogy valami észteni következtetés egészséges előzményekből; 3) lehet, hogy valami illetékes és megbízható tanuk által bizonyítottatik. Ezek azon alapokok, melyeknél fogva ők megvannak győződve a keresztyénség igazsága felől, és a tudomány következtetései sem nyugosznak egyebeken, ha azok egészségesek. Ők tagadják, hogy ellentét volna a hit- és tudás közt és ha terminológiájuk rosszul használtatik, helyettesítik azt az apostol amaz inspirált dogmatismusával és mondják — mi tudjuk.

Szembe kell szállaniok a hitetlenséggel. Nem helyes azt mondani, hogy nem kell a hamis philosophia ellen protestálniok, annak tévedéseit valami közvetlen vitatás alá fogván. Lehet, hogy ezt bölcsen tenni nehéz; de nem helyes azt mondani hogy az kívül esik nekik, mint evangéliom szolgáinak feladatukon. Ha a cerebralis lélektan harcot indít a lélek ellen, harczra kell az ellen kelniök. Ha az utilitarianismus ethikája aláaknázza a vallást, hadd segítsék őket azokat, kik az intuitionismus mellett foglalnak állást. Ha a hitetlen tudományosság rossz hírét akarja költetni a biblia könyveinek, hadd keljen a keresztyén tudományosság a védelem harczára. Van azonban még egy más talán jobb ut is. Hamegyvédhetik a történelmi evangéliomokat, minden biztosítva van. Mert Krisztus embervoltának szeplőtlenességéről rögtön az ő legfőbb istenségére mennek. És ha Krisztus Isten, akkor az ő ígében Isten vetőjével birnak a materialismus és hamis philosophia s egyzersmind az ugynevezett magasabb kritika ellen. Aligha van harcz, mely meg ne harczoltathatnék és pedig győzelemmel meg ne harczoltathatnék a kálváriahegyi csatamezőn. Használniok kell jobban, mint eddig tevék a congruitás bizonyítékát. A keresztyén tanrendszer nyújtja az egyedüli összhangzó magyarázatot az élet és történelem jelenségei felől. Azon kulcs, mely talál a zárhoz, az igazi kulcs. A materialismus megfejt némely tényeket; de tekinteten kívül hagy sokat. Nincsenek a physikai, értelmi, erkölcsi és szellemi világban tények, melyek a keresztyén rendszerrel össze nem férnének. És semmi más rendszer nem tudja ezen tényeket egymással összeegyeztetni. Itt az ideje, hogy apologétáink e dologra fordítsák figyelmüket. Lehet, hogy az emberek elfogadják a bibliát tekintély gyanánt; de félremagyarázás által kikerülik hinni annak tanításaiban. Lehet, hogy ugy látszik, mintha nem volna joguk saját magyarázatukat tenni oly szabálylyá, melyhez képest más valaki hitetlenségét megítélhessék. De nem haboznak azt mondani bárkinek is, hogy „önnek hinnie kell a Krisztus Istenségében, mint a biblia tanítja azt,” és az a bárki nem háritja el magáról a köteletséget azért, mert ő azt mondja, hogy „én nem hiszem,

*) E nevezetes beszédre felhívjuk különösebben az olvasó figyelmét. Szerk.

hogy a biblia tanítja azt. Az embereknek hinniök kell, amit a biblia tanít. Ugyde a biblia tanítja ezt, azt és a többit. Tehát az embereknek hinniök kell ezt, azt és a többit. Nincs ez alól kivétel, hanemha elvannak készülve reá azt mondani, hogy ezek nyílt kérdések és saját hitelveik csak próbaképpen és ideiglenesen tartatnak.

A félremagyarázástól keletkező tévedésekkel szemben mindenekelőtt tisztába kell hozniök azon, napjainkban annyira vitatott kérdést, melyet általában úgy szoktak nevezni, hogy előhaladás a theológiában. Abban öök mindnyájan megegyeznek, hogy, amennyiben az objectív kijelentésről van szó, nincs haladás számára hely a theológiában. A kánon teljes és öök nem engedik meg, hogy annak tanításaihoz valami tödeléket adhatnának bármely egyházi tekintély, bármely fejlődési processus, vagy egyéni speculatio útján. De másfelől abban is meg kell egyezniök, hogy amennyiben a kijelentés értelmének felfogásáról van szó, az egyház történelme haladás történelme. Ezt nem szükség magyarázni. A kérdés tehát az, hogy mennyi tér van a dogmatika theologia birodalmában elfoglalhatlanul, avagy valyon a régi következtetések új átnézés alá veendök-e? E pontokra nézve azt mondhatni, hogy 1) senkisésem tagadja, hogy vannak az isteni igének mélységei, miket el nem értek és értelmei, mikbe bé nem hatoltak; 2) senkisésem tagadja, hogy kellőleg bizonyított tények a physical világban segélyünkre lehetnek az irás értelmezésében, sőt módosíthatják előbbi magyarázatainkat; de egyszersmind 3) világosnak kell lenni, hogy nem következik, hogy tér van haladásra a biblia felfogásában azért, mert tér van haladásra a physical rendszer nyomozásában. A vizsgálódás két mezeje csak nagyon korlátolt terjedelemben fedi egymást. A kálvinismus alaptanairól azt mondja itt továbbmenve Dr. Patton, hogy azokat, mint p. o. a Krisztus istenségét, kétségenkivülieknek kell tartaniök és ha azt mondanák, miszerint hiszik, hogy Krisztus isten, de egyszersmind azt is mondanák, miszerint hiszik, hogy nézeteik azon tárgyban változhatnak, akkor valóságbanvéve azt mondanák, hogy Krisztus isten, de lehet, hogy Krisztus nem isten. Meggyőződve lenni arról, hogy valamely tan igaz, annyi, mint meggyőződve lenni arról, hogy hitünk változhatatlan. Továbbá ugyanazon igazságokat (t. i. a református keresztyénség alapigazságait) — mondja Dr. Patton továbbmenve s valóban a szeg fején érintve azon kérdést, hogy a református keresztyénségnek miként kellene ma sarkigazságait kezelnie, ha a mai viszonyok közt egy confessiót kellene létrehoznia — látják öök (t. i. ma, szemben a reformáció korával) különböző harci környezetekben. Ugyanazon alakokat a vásznan, de különböző perspectivában. Ha ma készítenék egy hitvallást, bele tennék abba a szentírásról szóló fejezetet; de ha a westminsteri hittudósok módja szerint írják azt, tiltakoznának a rationalismus*) ellen éppenugy, mint a romanismus ellen. Nem változtatnák meg a hit által való megigazulás elvét; de óvást tennének a mai mystikus és socinián theologia ellen éppenugy, mint a tridenti theologia ellen. Beigattatnák a jövő élet tanát; de a megsemmisülés éppenugy igénybe venné figyelmöket, mint a purgatorium. Tagadhatatlan, hogy hitvallásuk nem csupán az igazság dogmatikus felmutatása, de egyszersmind az igazság felmutatása az egykoru és korábbi té-

*) A rationalismus alatt értetik ma általában: a keresztyénség alapigazságait tagadó irány, ennek neve nálunk: modernismus. B. E.

vedésekhez való polemikus viszonyokkal együtt. Ebben mi hibát sem találhatni; de ez tény, mely illusztrálásul szolgál azon értelemben, amelyben igaz, hogy a mai theologia különbözik a tegnapi theológiától. Az itt jelzett értelemben igaz az; de azon értelemben, hogy tani következtetéseink ideiglenesek és bizonytalanok volnának, nem igaz. És ha így volna, akkor lehetetlen volna egy lépést is tenni annak kerekén kinyilvánításán felyül, hogy higgyenek ugyan az emberek a bibliában, de anélkül, hogy megmernék mondani, hogy mit tanít a biblia. A félremagyarázástól eredő tévedésekkel, különösen pedig a socinianismus alattomos hitetlenségével szemben, mely Isten népe hitének és pedig kiválólag Krisztus váltságába vetett hitének aláaknázására irányul, szükségesnek nyilvánítja továbbá Dr. Patton, hogy az igazság védői legyenek tisztában azon tani tévedések forrásaival. Az irások inspiratiója, a váltság tana, a jövő élet tana vannak leginkább a hamis tanítók támadásainak kitéve; és hamis felvételek, az igazság egyoldalú tekintése s az ugymondott logikai összhangra irányuló gondolkodás teszik azon okok néhányát, melyek a heterodox hit előhaladását kimagyarázzák. (Folyt. köv.) Bethlendi Endre.

K Ü L Ö N F É L E K.

— Nagyváradi. F. hó 5-én d. u. 2 órára végződött be a legjobb rendben s érdekeltséggel folyt választás, a nagyváradi egyik ref. lelkészi állomás betöltése, egyik jelölt pesti volt s. lelkész Tóth S., a másik a debreczeni kollégium növendéke Kún Béla, előbbi kapott 87 szavazatot, utóbbi 372-öt s így Kún Béla lön nagy szótöbbséggel megválasztva. Kívánjuk, hogy az ös tiszta református hitelvek alapján fejlődjen tovább ez egykor hatalmas egyház, különösen, hogy legalább elemi iskoláit szerezzze vissza saját hatósága kezébe; a mely egyház, hazánkban, s a jelen viszonyok közt, elemi iskoláit feladja, jövőjét kockáztatja.

— (Halálozás.) Gyöngyös István, legutóbb szatmári s. lelkész, előbb Debreczenben hittanuló, ifju korában elhunyt s Debreczenben a szülök, rokonok, s pályatársak részvéte között temettetett el aug. 1-én. Béke az elköltözöttnek!

— „Polgártárs“ czim alatt jelen meg julius 1-sőtől kezdve Debreczenben egy új társadalmi, ipar, kereskedelmi, tanügyi s közgazdasági hetilap szép kiállítás és ügyes szerkesztés mellett. Előfizetése egy évre 6 frt. Szerkesztője Szathmáry Károly, ki a hittani folyamat a debreczeni kollégiumban végezte, legujabban „Egyház, iskola“ czim alatt rendes rovatot nyitott a lapban. Igen szép és helyes! nagyon szükséges, hogy lapjaink a társadalom e nagyon lényeges tényezőit állandó méltatással kíséreljék, mint teszik az angol lapok is.

— Preszbiteri egyház. Az egytetemes preszbiteri nagygyűlésen Edinburghban 333 képviselő volt jelen, kiket 25 külön ország vagy tartományban fekvő 49 önálló, preszbiteri (református) egyház (e 49-ből egyet képez a magyar) bizott meg, e 49 külön egyház test 19,040 lelkészszel s 21,443 gyülekezettel bir. Most lett a föld öt részén elterülő kálvini ref. egyház jelenrajzilag lehető legpontosabban először feltüntetve. — Maga a világon levő ref. egyház a reformatio után 300 évvel nagyobb, mint volt az összes keresztyénség a római birodalom területén Nagy-Konstantin korában, az alapítás után 300 évvel.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.